

ZAUJÍMAVÁ LOKALITA S VÝSKYTM LISKAVKY *PILEMOSTOMA FASTUOSA* (SCHALLER, 1783) (COLEOPTERA: CHRYSOMELIDAE) NA DOLNOM ZEMPLÍNE

Rudolf GABZDIL

Uralská 4, 07101 Michalovce; e-mail: rudo.gabzdil@gmail.com

GABZDIL, R. 2023. Interesting location with population leaf beetles *Pilemostoma fastuosa* (Schaller, 1783) (Coleoptera: Chrysomelidae) on the Lower Zemplín. *Entomofauna carpathica*, 35(1): 78-82.

Abstract: In this paper, I present the first record of the *Pilemostoma fastuosa* (Schaller, 1783) in the entomologically interesting locality of Horovce in the east of the Slovak Republic.

Key words: Lower Zemplín, Horovce village, *Pilemostoma fastuosa*, first record

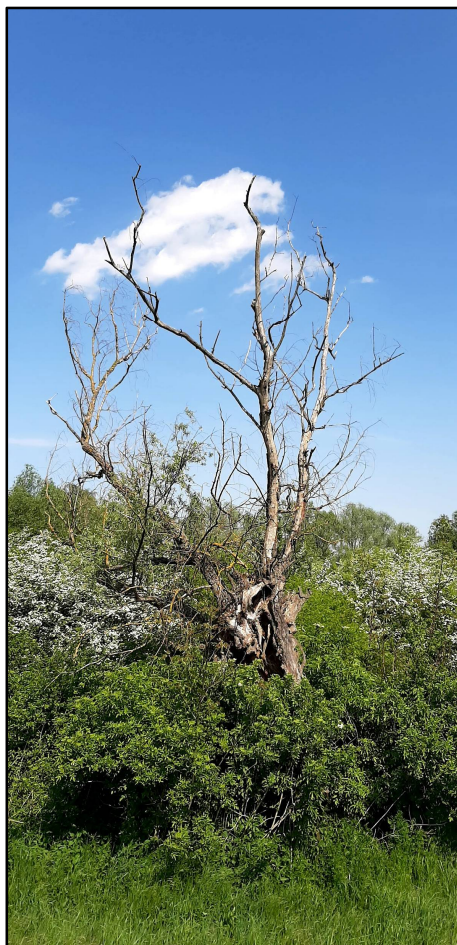
Rieka Ondava a jej hrádza vytvára po oboch brehoch svojho toku za obcou Horovce vynikajúce lokality pre výskyt vzácných druhov chrobákov z rôznych čeľadí.

Staré rozoklané vrbý "babky" vysadené v päťdesiatych rokoch minulého storočia pri budovaní hrádze roky poskytovali vynikajúce podmienky pre vývoj desiatok druhov najmä saprofytických chrobákov, napr. náš najväčší zlatoň skvostný (*Cetomischema aeruginosa*), najvzácnejší zlatoň *Protactia fieberi*, pižmovec *Osmoderma barnabita*, kováčik hrdzavý (*Elater ferrugineus*), fuzáč

Obrázok / Figure 1. Horovce. Foto/Photo Rudolf Gabzdil

drsnotykadlový (*Aegosoma scabricorne*), vzácné druhy *Necydalis major* a *Menesia bipunctata*. Pravidelne sa tu vyskytovali aj krasone *Anthaxia deaurata* a *Lamprodila mirifica* v roztrúsených brestoch a *Lamprodila decipiens* na jelši spolu s *Dicerca alni* (vlastné pozorovanie). V noci, pri premnožení húseníc mníšky veľkohlavej (*Lymantria dispar*) pobehovali čulo po hlboko zvrásnenej kôre vrb húseničiare pižmové (*Calosoma sycophanta*) i húseničiare hnedé (*Calosoma inquisitor*) a v poli hrachu pestovaného z druhej strany hrádze lovili v desiatkach exemplárov húseničiare zlatisté (*Calosoma auropunctatum*). Po rokoch sa toto eldorádo hmyzu stratilo vplyvom zániku pasenia dobytky, ktorý spásal bylinný podrast okolo stromov. Lokalita začala zarastať náletovými drevinami a okoličnatými rastlinami, ktoré bránili prístupu slnka a osvetleniu kmeňov a tým sa tu vytvorilo vlhšie prostredie, ktoré daným hmyzím zástupcom nevyhovovalo. Mohutné vrby trpeli najmä enormným nekontrolovaným orezávaním, olamovaním hrubých konárov a vypaľovaním zo strany neďalekých komunít.

Obrázok / Figure 2. Horovce. Foto/Photo Rudolf Gabzdil

Lokalite nepomohol ani nadmerný záujem komerčných entomológov, ktorí sa motorovými píľami prerezávali do vnútra stromov odkiaľ vyhrabávali z dutín práchno spolu s larvami vzácných druhov hmyzu. Časom sa záujem entomológov presunul na iné, heliofilné a xerothermné stanovištia, ktoré ponúkala samotná hrádza. Tam nebola núdza o majkovyté chrobáky, medzi ktorými vynikali najmä *Meloe uralensis*, májka dúhová (*Meloe variegatus*) ako aj terestriálne druhy fuzáčov rodu *Dorcadion* a vzácné nosániky rodu *Lixus* s mimoriadne vzácnym druhom *Lixus vilis* či príbuzným a taktiež raritným nosánikom *Pseudocleonus cinereus* (vlastné pozorovanie). Práve pri pátraní po týchto vzácných druhoch bol medzi inými druhmi liskaviek zaznamenaný aj výskyt vzácného štítnatca *Pilemostoma fastuosa* (Schaller, 1783).

Štítinatci (*Cassidinae*) patria do podčelade liskaviek (*Chrysomelidae*). V strednej Európe sú zastúpení 39 druhmi v 5 rodoch – *Hispa*, *Dicladispa*, *Pilemostoma*, *Hypocassida* a *Cassida*. *Pilemostoma fastuosa* je podobná príbuznému druhu *Cassida murraea* od ktorého sa však líši menším vzrastom (4,5 - 6 mm) a čiernymi škvrkami, ktoré má roztrúsené nie len na krovkách, ale aj na štíte (WARCHALOVSKI 1978, SEKERKA 2010). Obidva druhy, *C. murraea* aj *P. fastuosa*, vytvárajú formu zelenú, oranžovú až červenú. Vzácné sa v literatúre spomína aj žltá forma (ab. *delicatula*) s typickou čiernou kresbou a tiež čierna forma (ab. *nigrina*) (SEKERKA 2008).

Exempláre tehlovej farby som zaznamenal na hlinito piesčitej hrádzi rieky Ondava asi tri kilometre južne od mosta na hlavnom ťahu cesty E 50 v katastri obce Horovce (8.5.2004, 2 ex. R. Gabzdil lgt., det. et coll.). Pravú stranu hrádze tvorilo pole s kvitnúcou repkou olejnou (*Brassica napus*).

V nasledujúcich rokoch, pri ďalších exkurziách v rovnakom období som na tej istej lokalite každoročne pozoroval tento zaujímavý druh štítnatca. Zaznamenané jedince predstavujú prvé zdokumentované nálezy tohto druhu vo východnej časti Slovenska z územia Dolného Zemplína.

Pre úplnosť uvádzam aj jediný nález zo spoločnej exkurzie, ktorý sa mi podarilo zaznamenať z oblasti Zemplínskeho regiónu z kolekcie po zosnulom priateľovi – 1 ex., Trnava pri Laborci, 10.7.2000, L. Mikulenkova lgt., M. Zúber det. et coll.

Pilemostoma fastuosa (Schaller, 1783)

Rozšírenie: Západopalearktický druh ktorý sa vyskytuje od Španielska až na východ po Sibír a Mongolsko. V Európe žije v južných a stredných oblastiach, ale ďalej na sever, kde zasahuje do Dánska a na juh Švédska. Vo všeobecnosti je veľmi lokálny a vzácny. V Spojenom kráľovstve sa vyskytuje sporadicky na juhu Anglicka a južného Walesu. Predpokladá sa, že je na ústupe, hoci bol vždy vzácny. Dospelé jedince sa vyskytujú celoročne, začínajú byť aktívne skoro na jar s maximom výskytu v máji a júni. Uprednostňujú otvorené priestory, ako sú pasienky a zalesnené okraje, najmä vo vápencových oblastiach a často sa vyskytujú na svahoch vystavených slnku. Môžu sa však nájsť aj v mokradiach a narušených pustatinách pri okrajoch ciest. V Slovenskej republike je hlásených iba niekoľko roztrúsených nálezov (KOPECKÝ 2008, 2009, FRANC 2010, BENEDIKT 2014). Veľmi vzácny teplomilný druh xerothermných lokalít. Toto sú prvé doložené záznamy z územia východného Slovenska.

Biológia: Dospelí jedinci sa od skorej jari živia listami hostiteľských rastlín čím spôsobujú malé okrúhle otvory v listoch. Po párení v máji a júni nakladú na spodnú stranu listov malé skupinky dvoch alebo troch vajíčok, ktoré sú pokryté priesvitným hnedým sekretom. Larvy sa objavia v priebehu týždňa alebo dvoch a rýchlo sa vyvíjajú, zostávajú pod listami a konzumujú spodné vrstvy. Prechádzajú štyrmi instarmi. Celý cyklus od vajíčka po imágo trvá asi šesť týždňov. Čerstvo vyliahnuté chrobáky sú bledo žltkavé alebo zelenkavé a často zostanú neaktívne niekoľko dní, kým sa vyfarbia a začnú prijímať potravu. Zostávajú aktívne až do jesene, kedy prezimujú v listovej hrabanke alebo machu. Majú krátke krídla preto nemôžu lietať. Xerothermný, stepný druh pastvín a okrajov lesa. Živné rastliny sú uvádzané omamy (*Inula* spp.), (BOROWIEC, SEKERKA 2010), starček Jakubov (*Senecio jacobaea*) (TRNKA 2009) a iné druhy čeľade *Asteraceae*. Chrobáky sú na listoch a v blízkosti živných rastlín.

Obrazok / Figure 3. *Pilemostoma fastuosa*.
Foto / Photo Lukáš Sekerka

LITERATÚRA

- BENEDIKT, S. 2014. Príspevek k poznání fauny brouků (Coleoptera) Jelšavského krasu (Slovensko). *Západočeské entomologické listy* 5: 32-90.
- BOROWIEC, L.; SEKERKA, L. 2010. "Cassidinae Gyllenhal, 1813", pp. 368-390. In: LÖBL, I. & SMETANA, A. (eds) *Catalogue of Palaearctic Coleoptera*. Volume 6. Chrysomeloidea. Stenstrup, Denmark, Apollo Books.
- FRANC, V. 2010. Príspevok k poznaniu chrobákov (Coleoptera) orografického celku Ostrôžky [Contribution to the knowledge on beetles (Coleoptera) of the Ostrôžky orographic area], pp. 87-103. *Zborník príspevkov z konferencie pri príležitosti 210. výročia narodenia J. Š. Petiana*, Lučenec, 7.- 8. október 2010. Novohradské múzeum a galéria, Banskobystrický samosprávny kraj, Lučenec – Banská Bystrica, 227 pp., ISBN: 9788089525003

- KOPECKÝ T. 2008. Entomologický průzkum (Coleoptera, chrobáky) v Národním parku Nízké Tatry 2004-2008. Konference: Příroda Nízkých Tatier, usporiadaná pri príležitosti 30. výročia vyhlásenia Národného parku Nízke Tatry, 24. - 25. september 2008. Prezentace et poster.
- KOPECKÝ, T. 2009. Koleopterologický průzkum (Coleoptera, Insecta) v Národním parku Nízke Tatry (2004-2008) [Coleopterological research (Coleoptera, Insecta) in National park of Low Tatras (2004-2008)]. *Príroda Nízkych Tatier*, Banská Bystrica, 2 : 175-190.
- SEKERKA L. 2008. Revision of the genus *Pilemostoma* Desbroches, 1891 (Coleoptera: Chrysomelidae: Cassidinae: Cassidini) *Zootaxa* 1859: 40-48.
- SEKERKA, L. 2010. Chrysomelidae: Cassidinae. *Folia Heyrovskyana* 13(B): 1-24.
- STEJSKAL, R. & TRNKA, F. 2013. Nosatci tribu Cleonini a rodu *Lixus* v České republice (Coleoptera: Curculionidae: Lixinae). *Klapalekiana* 49: 111-184.
- TRNKA, F. 2009. *Natura Bohemica*. *Pilemostoma fastuosa* – štítonoš Chrysomelidae – mandelinkovití.
<http://www.naturabohemica.cz/pilemostoma-fastuosa/>
- WARCZALOVSKI, A. 1978. Stonkowate – Coleoptera. Podrodziny: Halticinae, Hispinae i Cassidinae. *Klucze do oznaczania owadów Polski*, XIX, 94c. Warszawa, 157 pp.
- ZÁHRADNÍK, P. 2017. *Seznam brouků (Coleoptera) České republiky a Slovenska*. Lesnická práce, s.r.o. [jako *Pilemostoma fastuosum* (Schaller, 1783)]